

ИЗГРАЖДАНЕ НА СОЦИОЛИНГВИСТИЧНА КОМПЕТЕНТНОСТ В КОНТЕКСТА НА СМЕСЕНОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА МЕДИЦИНСКИ ЦЕЛИ

Теодора Вълова

Медицински университет – Плевен

Резюме. Статията разглежда теоретичните и практико-приложните аспекти на информационните и комуникационните технологии като елемент на смесената учебна среда за нуждите на обучението по „Български език като втори“ за медицински цели. Актуалността на темата се определя от дефицита на научни изследвания и на задълбочена дискусия за предимствата и ограниченията на ефективността на електронното обучение при преподаването, ученето и педагогическото общуване в университетски контекст. Представени и анализирани са данните от изследване мнението на чуждестранни студенти медици за свойствата „честотност“ и „логичност“ на сравненията. Установен е коефициентът на корелация между техните скалови стойности – преди и след използване на корпус от художествени текстове, в писмен или аудио електронен формат. Анализирани са дидактическият потенциал на разработения в платформата EasyClass учебен модул, с включени художествени текстове, да въздейства върху развитието на умение у обучаемите да употребяват наблюдаваната езикова фигура уместно и функционално в медицинския дискурс.

Ключови думи: социолингвистични компетентности; усвояване на втори чужд език; смесено обучение

Темата на статията е провокирана от някои текущи процеси и тенденции в областта на висшето образование: нарастващо *езиково многообразие*, появата на *нови теоретико-приложни модели в лингводидактологията, методологията и практиката при изучаването на българския език като втори* и използването на *виртуалните учебни среди* в образователен контекст. Тези явления се дължат главно на: разширяването на диверсификацията на университетите, променящата се демография на студентите и дигитализацията на академичното преподаване. Обучението във висшите медицински училища не стои встрани от посочените глобални процеси. Поради спецификата на изучаваните дисциплини в специалност „Медицина“ овладяването на българския език

(БЕ) като втори се ситиуира в ядрото на основната учебна програма. Следва да се подчертае, че доброто разбиране, владееенето и грамотната употреба на официалния език влияят положително върху пълноценното сътрудничество на преподавателя с чуждестранните студенти и развитието на техните комуникативни умения – важен фактор за лично, професионално и академично общуване на български език.

Актуалността на разработвания научен проблем се определя от следните аргументи:

- интернационализацията на медицинското образование;
- необходимостта от изграждане на специализирани умения за пригодност към трудово-професионална заетост на бъдещите медици;
- процеса на интегриране на електронното обучение в смесена форма в университетското образование;
- тенденцията към персонализирането на обучението според стила на учене и потребностите на студентите;
- констатирания дефицит в изследванията и научните публикации за учебните материали и ресурси във виртуалната среда, които да отразяват спецификата на обучението по българския език като втори за медицински цели с използване на художествени текстове.

В условията на интернационализацията на висшето медицинско образование в България актуален образователен и социално значим въпрос е развитието на комуникативните компетентности за общуване на български език в многоезичната академична среда. Словесното многообразие и бързото развитие на технологиите – в частност на мобилните устройства и дигиталните инструменти, променят методиката на преподаване по дисциплината „Български език като втори“ за студенти медици в родноезикова среда. Въвеждането на новите медии в преподаването и ученето осигурява лесен достъп до учебното съдържание и създава условия за индивидуализиране на обучението. Потенциалните възможности за бърз досег с учебните материали по всяко време и на практика от всяко място при наличието на интернет, дават основание да се изведе друга съществена характеристика на електронно опосредстваното обучение – студентите могат да учат самостоятелно и да контролират използването на ресурсите, като следват индивидуалния темп на учене. Такъв подход към обучението *по и на* чужд език развива Д. Веселинов, който поставя акцент върху следните съществени приоритети при ситиуирането на съвременната чуждоезикова учебна среда: „въвеждане на интегрирани подходи към преподаване на чужди езици; разработване на информационни и комуникационни технологии в творческата среда на чуждоезиковото обучение [....]; преподаване на специално езиково съдържание за професионални цели като средство за подобряване на мобилността и пригодността за заетост; стимулиране на разработки за български език като чужд (Vesselinov, 2012: 8).

Въпреки наличието на университетски уебплатформи въпросът за обучението по „Български език като втори“ за медицински цели в електронна среда не е достатъчно проучен. В разработените локални онлайн системи, чиито ресурси са интегрална част от формалните учебни програми, електронните курсове по „Български език като втори“ остават встрани от дискусията за спецификата на преподаването и възприетите практики.

Ето защо сред специалистите по чуждоезиково обучение все по-остро се поставят въпросът за изграждането на специализирани езикови умения за пригодност във връзка с трудово-професионалната заетост на бъдещите медици. Дискутиран в контекста на смесеното обучение, отговорът на този основен въпрос и произтичащите от него множество по-конкретни такива следва да се търси с помощта както на „съвременните информационни и комуникационни технологии с филологическа и лингводидактическа насоченост“, така и чрез „разработването на модерни образователни платформи за традиционно и интензивно чуждоезиково обучение“ (Vesselinov, 2017: 7).

Темата за интегрирането на онлайн платформите и изучаването на „Български език като втори“ за медицински цели придобива по-широки измерения, ако се разгледа във връзка с многоезичието. Голям брой чуждестранни студенти в МУ – Плевен, имат различен първи (роден) език от българския. Словесното разнообразие повдига въпроса как висшето училище може да използва този потенциал, осигурявайки едновременно достъп на повече многоезични потребители до учебното съдържание и до различните формати за контрол по дисциплината. Като се приема тезата, че „езиковите образователни политики, поне в европейски контекст, неизменно се свързват с мултикултурно моделиране и плурикултурна отвореност“ (Vesselinov, 2012: 7), необходимо е да се преосмислят класическите модели за овладяване на българския език като втори с цел изграждане на социолингвистична компетентност – особено важна при избора на адекватен езиков регистър в комуникацията *медицински специалист – пациент*. Като съставна част на комуникативната компетентност, тя се проявява в изразяването „с достатъчно ясни, разбираеми и достъпни – по възможност – български думи, за постигане на комуникативните цели, особено при разговор с пациенти и близките им“ (Tacheva, 2014: 62). Изграждането на тази компетентност е продължителен процес, свързан с усъвършенстване на „специалните знания и умения за успешна комуникация с болния“ (пак там). Ефективното междуличностно общуване с пациента означава да се избягва терминологията, свързана с професионалните навици, която е добре позната на хората от определен бранш, затруднява останалите (Videnov, 1994: 8). В дебата за езикоусвояването, изучаването и преподаването на езици за различните области на човешката дейност Д. Веселинов подчертава, че в средата на задълбочаваща се глобализация „специалистът по чуждоезиково обучение трябва [...] да използва теоретическите положения за решаване на практи-

чески социопрофесионални задачи; [...] практически да владее системата на изучаваните езици и принципите им на функционирането им във връзка с различните сфери на речева комуникация“ (Vesselinov, 2017: 8).

Разглеждането на проблемите и перспективите за професионална готовност на преподавателите по български език като чужд в процеса на преподаване на чуждестранни студенти от нефилологически специалности налага обучавашите да познават съвременните постижения на лингводидактологията. Непрекъснато повишаване на компетентността на преподавателите, от своя страна, гарантира по-високо качество на обучението. Според Д. Веселинов „успешното обучение трябва да е не само кратковременно и ефективно, но приятно и полезно със своята базовост и всеобхватност“ (Vesselinov, 2018: 7).

Поради социалната значимост на проблема формирането на социолингвистична компетентност у чуждестранните студенти е в основата на обучението по „Български език като втори“ в МУ – Плевен.

Важно е да се отбележи, че по учебен план българският език е задължителна дисциплина в специалност „Медицина“ за студенти – етнически българи, и се изучава в първи курс. Съдържанието на езиковия курс включва теми от граматиката, с нейните два дяла: *морфология* и *синтаксис*. Във връзка с усвояването на теми от научния стил се изучават неадаптирани текстове от предклиничните и клиничните специалности. Включването на научнопопулярни и художествени текстове допълва и доразвива знанията за езика, разширява активния речник, изгражда умения за устна интерпретация по определена тема, в атмосфера на свободна творческа дискусия (Учебна програма, 2017 – 2018). Според М. Нейкова „изучаването на чужд език чрез литературни текстове се практикува широко и като самостоятелна дисциплина, и под формата на откъси от художествени произведения, интегрирани в учебните комплекти по чужд език“ (Nejkova, 2017).

След направения анализ на цитираната научна литература по изследваната проблематика предимствата на електронното обучение по „Български език като чужд“ за медицински цели може да се обобщят по следния начин:

- виртуалните платформи се доближават най-ефективно до дейностите в многоезичните аудитории поради своите характеристики: мултимодалност, многофункционален интерфейс и динамичност;

- в центъра на електронно опосредстваното обучение е учащият/студентът (т. нар. – *learner-centered approach*). Този подход се опира на концепцията на М. Ноулс за саморъководеното учене (*Self-directed learning*) и за саморъководещия се възрастен учещ;

- електронно ситуираната образователна среда засилва мотивацията за учене. Обучаемите трябва да поемат рискове и персонална отговорност за развитието си, в резултат от което те търсят пътища за удовлетворяване на потребността си от допълнителна езикова квалификация;

– онлайн платформите създават среда за индивидуално учене, като обучаемите следват своето темпо;

– в процеса на корекцията на грешките се преодолява емоционалният стрес, възникващ в резултат от страха да не се сгреши в обкръжението на другите обучаеми. Това помага за преодоляване на психологическите бариери, които водят до задържане и блокиране на по-нататъшното усвояване на втория език.

На основата на изтъкнатите аргументи за предимствата на електронното обучение достигаме до заключението, че то притежава дидактически потенциал и може да се използва за нуждите на овладяването на „Български език като втори“ от студентите медици.

Изследователският интерес в статията е насочен към проучване на ефективността от използването на платформата *EasyClass* в обучението по БЕ като втори. В нея могат да се съхраняват електронни текстови и аудиовизуални учебни ресурси, които улесняват обучението на големи групи чуждестранни студенти. *EasyClass* позволява директна – синхронна, и индиректна – асинхронна връзка между обучаващ и обучаеми. В нея се съдържат инструменти за: *самостоятелна подготовка, дискусия, тестова проверка, есе, публикуване на изпълнени задания и тяхната оценка* (приложение 1).

Изложените основания се обединяват в идеята за интеграция на виртуалната платформа *EasyClass* в обучението по „Български език като втори“, за да се потърсят възможности за въздействие в следните насоки: осмисляне на специфичните стилистически и реторически функции на компаративните структури (сравнения) в художествени текстове; развитие на уменията изследваната езикова фигура да се употребява уместно и функционално в научния дискурс. Това насочи усилията ни към изследване на оценките на чуждестранните студенти медици за свойството *честотност*: до каква степен художествените сравнения са постоянни в корпус текстове от българския фолклор – песни, приказки, легенди, и колко често те се срещат в ежедневното общуване на български език.

Второто изследвано свойство е *логичност*: оценка на степента на преносното значение и доколко сполучливо е уподобяването (сравнението, сходството) по качества и признаци на познатия образ с непознатия – напр. на тополата с девойката.

За целта са подадени шест художествени сравнения, за да се установи има ли разлика в квалификацията на един и същ стимул преди и след използване на корпус от художествени текстове, в писмен или аудио формат, в електронната платформа *EasyClass*.

Обект на изследването е коефициентът на корелация между скаловите стойности на оценките за свойствата *честотност* и *логичност* на сравнения-

та от студенти, етнически българи, в МУ – Плевен, взаимодействащи в смесена (присъствена и електронна) форма на обучение по БЕ като чужд.

Предмет на изследването е дидактическата ефективност на учебен модул по български език във виртуалната платформа EasyClass и въздействието на онлайн опосредстваното учене върху изграждането на умение наблюдаваната езикова фигура – сравнение, да се употребява уместно и функционално в научния дискурс.

Методите за теоретично изследване са: обзорно проучване, анализ и обобщение на специализираната научно-методическа литература и на информационните източници по изследваната проблематика.

Методи за установяване на емпирични резултати: 1. методи на измерване (скалиране): метод на сравняване по двойки (дуално скалиране), метод на ранжиране; 2. графични методи за нагледно представяне на получените резултати.

Целта на проучването е да се установят оценките на изследваните студенти за *честотата* на употреба на сравненията в речта и тяхната *логичност* (устойчивост) при прилагане на един и същ стимул *преди* и *след* използване на корпус от художествени текстове в електронната платформа EasyClass.

Целта се декомпозира в следните *задачи*.

Да се анализират съвременните теоретични постановки във връзка с интегрирането на електронни платформи в обучението *по* и *на* български език като втори в академичен контекст.

Да се установи честотата на употреба на сравненията в речта и тяхната логичност – *преди* и *след* педагогическо взаимодействие с литературни текстове – в присъствена и в електронна среда.

Да се изведат изводи и препоръки за влиянието на електронно опосредстваното обучение с включени художествени текстове върху развитието на умение у чуждестранните студенти да използват уместно и функционално наблюдаваната езикова фигура в медицинския дискурс.

Контингент за реализиране на изследването са 20 студенти в I курс, редовно обучение, ОКС „Магистър“, специалност „Медицина“, МУ – Плевен. Групите са с различно равнище на българоезикова подготовка, на възраст 18 – 19 г. От тях 11 са жени. За контролния експеримент е използван същият педагогически дизайн на обучението – с корпус от художествени текстове, но изцяло в присъствена форма и без онлайн опосредствано взаимодействие. Продължителността на обучението е два семестъра.

Методика на изследването

Стимулен материал

Като стимулен материал са подадени шест образни сравнения: *стройна като тополя; черен като дявол; ухае като колония ентерококи; хитър като*

лисица; бърз като охлюв; чист като сълза. Пет от сравненията са от българския фолклор, едно е от професионалната сфера.

Променливите, които се изследват, са: *честота на употреба* и *логичност*.

Задачата на изследването е да се подложи на експериментална проверка следната хипотеза: *ако се приложи разработеният в електронната платформа EasyClass учебен модул по „Български език като чужд за медицински цели“, с използване на художествени текстове в писмена и/или аудио версия, то ефективността на процеса на обучение би се повишила и това би довело до усъвършенстване на социолингвистичната компетентност на чуждестранните студенти в по-голяма степен в сравнение с традиционното обучение в присъствена форма без интегриране на електронно опосредствано педагогическо взаимодействие.*

Резултати от изследването

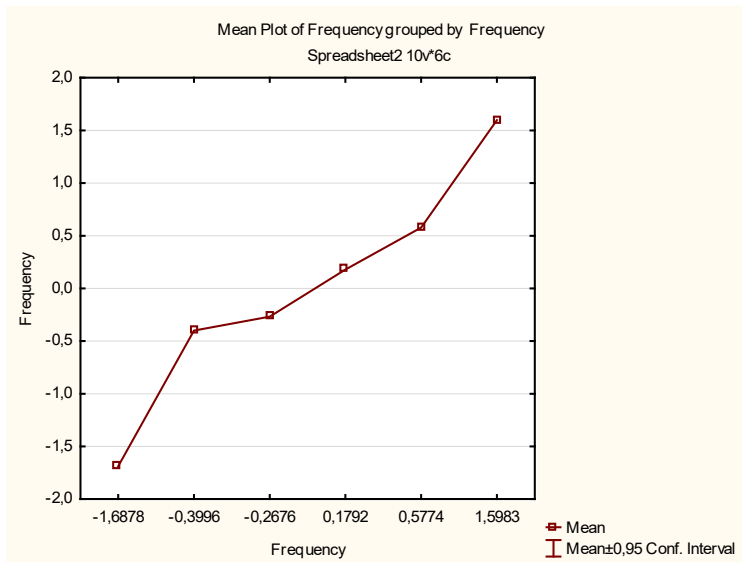
Процедура. На участниците в изследването е обяснено, че то се провежда с цел да се установи доколко често според тях се употребяват в речта шест предварително избрани сравнения. Изследваните лица (ИЛ) трябва да оценят честотата на употреба чрез избор на една от оценките по следната седембална скала от Ликертов тип: 7 – *много често*; 6 – *често*; 5 – *по-скоро често, отколкото рядко*; 4 – *колкото често, толкова рядко*; 3 – *по-скоро рядко, отколкото често*; 2 – *рядко*; 1 – *много рядко*. На участниците се пояснява, че няма грешен и верен отговор. Има добър отговор, който се дава спонтанно и съответства на личния усет за това доколко често се употребява даденото сравнение. ИЛ записват оценките си срещу съответната степен в листа за отговори. Сравненията се подават писмено в случаен ред.

В резултат от проведеното проучване се получават по шест оценки за всяко сравнение. Сравнението на скаловите стойности за *честотата на употреба* на стимулите показва, че в резултат от обучението в присъствена форма ИЛ определят сравнението *ухае като колония ентерококи* като най-рядко употребявано, за разлика от ИЛ, обучавани в смесена форма, които посочват съответно – *чист като сълза* (*графика 1*).

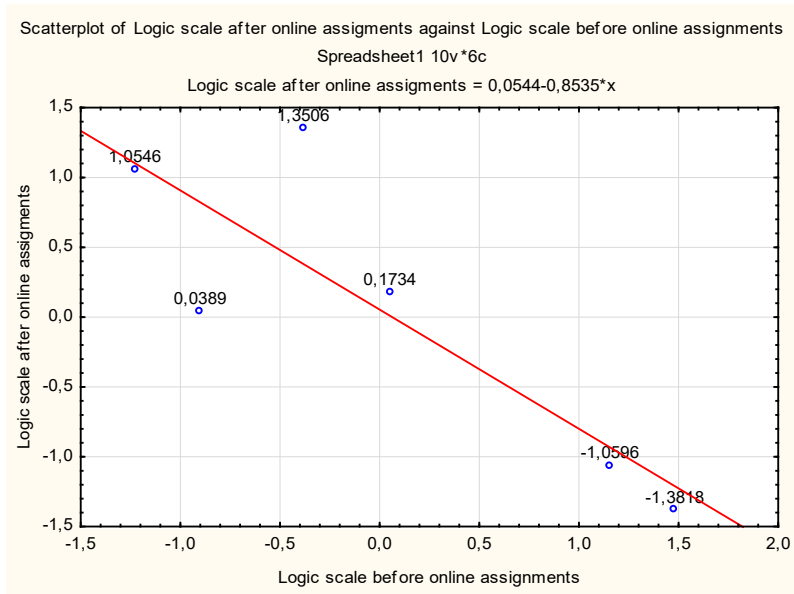
С цел изследване на избора по предпочитание шестте сравнения се комбинират по двойки, чийто брой се определя по формулата: $\frac{n(n+1)}{2}$

В случая това са 15 двойки сравнения. Сравнението по двойки (избор по предпочитание) установи статистически незначителна разлика в ранговете: T-test for Dependent Samples $p=0,14$. Това дава основание да се отхвърли хипотезата.

Графика 2 визуализира скаловите стойности за логичност на сравненията *преди и след* въздействието с художествени текстове в платформата EasyClass. Поддредането е по ранг – от най-логичното (*хитър като лисица*) към най-алогичното сравнение (*ухае като колония ентерококи*).

Графика 1. Скалова стойност за честотата на употреба на стимулите

Графика 2. Оценки преди и след онлайн опосредствано взаимодействие с художествени текстове

В резултат от традиционното обучение в присъствена форма без използване на електронни ресурси студентите оценяват като най-логично сравнението *ухае като колония ентерококи*, а като най-алогично – *бърз като охлюв*. Анализът показва, че оценката зависи от фактора спорадичност (индивидуалност – т.е. използване на сравнението от малък социален кръг), затова *ухае като колония ентерококи* се възприема като по-логично в сравнение с *бърз като охлюв*. След изпълнение на онлайн задачите студентите оценяват като най-логично сравнението *хитър като лисица*, а като най-алогично – *стройна като топола*. При интерпретация на корелационния анализ, в резултат от сравняването на скалите, получени *преди* и *след* работа с корпуса от художествените текстове (в писмен или аудио формат) в платформата EasyClass, се установи висока степен на корелация – 0,85.

В заключение могат да се направят следните по-важни **обобщения**.

1. Резултатите от емпирико-диагностичното изследване показват, че в резултат от обучението в смесена форма не се наблюдава развиващ ефект по отношение на осмислянето на специфичните свойства *честотност* и *логичност* на сравненията.

2. Разработеният учебен модул по „Български език като втори“ за студенти медици в платформата EasyClass постига предварително определените цели за разширяване компетентностите на студентите да оценяват сравненията по степента на преносното значение.

3. У изследваните студенти се изгражда умение сравненията да се употребяват в съответствие с условията на комуникативния акт, в подходящ за пациентите регистър.

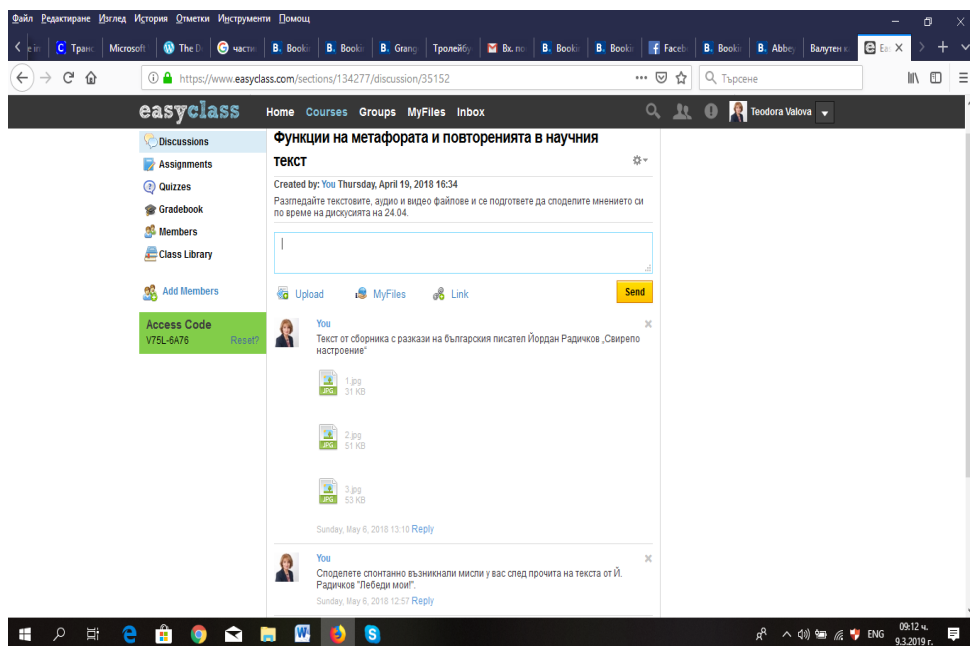
4. Като основен фактор за получените данни и наблюдаваната статистически незначителна разлика в ранговете се отчита краткият период, в който е провеждано обучението в платформата EasyClass.

Тенденциите на изследването са насочени към вземане на извадка с повече студенти, която да бъде балансирана както по възраст и пол, така и по първи (роден) език. Освен това изследването следва да се проведе с анализ на много повече видове сравнения. Необходим е по-строг контрол на параметрите, свързани със събирането на данни преди и след въздействието с художествените текстове в електронната платформа. Едва тогава ще се достигнат удовлетворителни резултати по отношение проверката и доказването на формулираната хипотеза.

Приложение 1.

The screenshot shows the EasyClass interface for the 'БЕО - Медицина: 1 курс' course. The left sidebar contains navigation links: Class Wall, Discussions, Assignments, Quizzes, Gradebook, Members, Class Library, and Add Members. Below these is an 'Access Code' section with the code 'V75L-6A76' and a 'Reset' button. The main content area is titled 'БЕО - Медицина: 1 курс' and features a 'Write an Update' form. Below the form, there are three updates posted by Teodora Valova: 1. 'Добре дошли в електронния курс по български език!' with a link to a welcome series. 2. 'Видове медицински регистри' with a PDF file 'Коммуникативни умения в медицинската практика.pdf'. 3. 'Първа помощ при травми - анализ на медицински текст' with a DOCX file 'Травми и първа помощ.docx'. The right sidebar shows an 'Upcoming' section with the message 'No upcoming assignments, quizzes or events'.

The screenshot shows the EasyClass interface for the 'БЕО - Медицина: 1 курс' course, specifically the 'Discussions' section. The left sidebar is identical to the previous screenshot. The main content area is titled 'БЕО - Медицина: 1 курс' and features a 'Discussions' section with a 'Create Discussion' button. Below the button, there are four discussion topics: 1. 'Видове медицински регистри (0)' created by 'You' on Friday, April 20, 2018 07:56. 2. 'Първа помощ при травми (0)' created by 'You' on Friday, April 20, 2018 07:24. 3. 'Какво правите, когато имате настинка или грип? (1)' created by 'You' on Friday, April 20, 2018 07:14. 4. 'Функции на метафората и повторенията в научния текст (2)' created by 'You' on Thursday, April 19, 2018 16:34. The right sidebar is empty.

БЕЛЕЖКИ

1. Учебна програма по „Български език“ за студенти етнически българи, редовно обучение, специалност „Медицина“, ОКС „Магистър“ (2017 – 2018).

ЛИТЕРАТУРА

- Веселинов, Д. (2012). Чуждоезиковото обучение – нови изследователски ракурси. *Чуждоезиково обучение*, т. 39, кн. 1, 7 – 8.
- Веселинов, Д. (2017). Нови образователни хоризонти. *Чуждоезиково обучение*, т. 44, кн. 1, 7 – 8.
- Веселинов, Д. (2018). Проблемите на лингводидактологията в пространствено-времевата ситуация на XXI век. *Чуждоезиково обучение*, т. 45, кн. 1, 7 – 8.
- Виденов, М. (1994). *Практическа социолингвистика*. София: Просвета.
- Нейкова, М. (2017). Драматургичните текстове в обучението по английски език. *Чуждоезиково обучение*, т. 44, кн. 5, 513 – 523.
- Тачева, В. (2014). *Комуникативни умения в медицинската практика*. Варна: Стено
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *NCB University Press*, 9(5), 1 – 6.

REFERENCES

- Vesselinov, D. (2012). Chuzhdoezikovoto obuchenie – novi izsledovatelski rakursi. *Foreign Language Teaching*. Volume 39, Number 1, 7 – 8.
- Vesselinov, D. (2017). Novi obrazovatelni horizonti. *Foreign Language Teaching*. Volume 44, Number 1, 7 – 8.
- Vesselinov, D. (2018). Problemite na lingvodidaktologiyata v prostranstvenovremevata situatsia na XXI vek. *Foreign Language Teaching*. Volume 45, Number 1, 7 – 8.
- Videnov, M. (1994). *Prakticheska sotsiolingvistika*. Sofia: Prosveta.
- Neykova, M. (2017). Dramaturgichnite tekstove v obuchenieto po angliyski ezik. *Foreign Language Teaching*. Volume 44, Number 5, 513 – 523.
- Tacheva, V. (2014). *Komunikativni umenia v meditsinskata praktika*. Varna: Steno.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *NCB University Press*, 9(5), 1 – 6.

DEVELOPING SOCIOLINGUISTIC COMPETENCE IN THE CONTEXT OF BLENDED LEARNING FOR MEDICAL PURPOSES

Abstract. This paper examines improving sociolinguistic competence as a basic element of communicative competence in Second Language Acquisition. The study presents and analyzes data from research of “frequency” and “logic” properties of comparisons in Bulgarian language learning as foreign for medical students in blended learning environment with using literary texts. Methods of Scaling were used to carry out the study. The results and their analysis are relevant to establishing the didactic potential of learning in EasyClass online platform. Emphasis is placed on the role in mediating of literary text on the understanding of the specific rhetorical functions of comparisons and their extension into a middle linguistic register relevant to the purpose of patient-centered communication.

Keywords: sociolinguistic competence; second language acquisition; blended learning

✉ **Dr. Teodora Valova, Assoc. Prof.**

Head of Sector of European Integration and Academic Exchange
Department of Language and Specialized Training
Medical University – Pleven
1, Sv. Kliment Ohridski St.
5800 Pleven, Bulgaria
E-mail: valova.teodora@gmail.com